

DIANA BLUSZCZ

Uniwersytet Szczeciński

ROLA OBROŃCY W POSTĘPOWANIU MEDIACYJNYM

1. WSTĘP

Mediacja karna służy realizacji funkcji kompensacyjnej i wychowawczej prawa karnego¹. Uczestniczenie w postępowaniu mediacyjnym umożliwia ofercie przestępstwa otrzymanie od sprawcy osobistych przeprosin i wyjaśnień oraz wyrażenia swoich uczuć, zrozumienia sprawcy i jego zachowania, co przyczynia się do uzdrowienia odczuwanych, negatywnych emocji w długofalowym okresie. Z kolei oskarżony oprócz możliwości pojednania się z pokrzywdzonym otrzymuje możliwość bezpośredniego zaangażowania się w rozstrzygnięcie konfliktu i porozumienia co do zadośćuczynienia².

Specyfika mediacji karnej wynika między innymi z tego, że jest to postępowanie pozaprocesowe³, stanowiące część procesu karnego⁴,

¹ D. BEK, A. JAWORSKA-WIELOCH, O. SITARZ, *Kształtowanie środków penalnych a prawo pokrzywdzonego i sprawcy do samostanowienia*, «Legalis», s. 9.

² Zalecenia nr R (99) 19 Komitetu Ministrów Rady Europy dla Państw Członkowskich o mediacji w sprawach karnych (przyjęta przez Komitet Ministrów 15 września 1999 r. na 679. posiedzeniu przedstawicieli Ministrów i Komentarz). Podobnie: P. ZIĘBA, *Mediacja w postępowaniu karnym i w sprawach dotyczących nieletnich*, [w:] *Mediacja w praktyce mediatora i pełnomocnika*, red. C. ROGULA, A. ZEMKE-GÓRĘCKA, Warszawa 2021, s. 356-357.

³ J. SKORUPKA, Art. 23a, [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, red. J. SKORUPKA, «Legalis», teza nr 3.

⁴ D. BEK, A. JAWORSKA-WIELOCH, O. SITARZ, *op. cit.*, s. 7.

niezaliczające się do części dochodzenia lub śledztwa⁵. Nie istnieje poza postępowaniem karnym, tym samym wszystkie skutki ugody mediacyjnej można nazwać skutkami postępowania karnego⁶.

Jedną z istotnych ról w postępowaniu karnym pełni obrońca oskarżonego. Idea obrony wypływa wprost z zasady domniemania niewinności. Realne wykonywanie w procesie funkcji obrony stanowi gwarancję praworządności. Instytucja obrońcy wpływa tym samym na podniesienie poziomu orzecznictwa sądowego i zmniejsza liczbę omyłek wymiaru sprawiedliwości⁷.

Obrońca nie jest stroną procesu⁸; należy do grupy uczestników postępowania⁹, który jest przedstawicielem procesowym oskarżonego¹⁰. Jednym z jego zadań jest obrona interesu jednostkowego i zachowanie jednostronności w przeciwieństwie do organów prowadzących postępowanie karne, które hołdują zasadzie obiektywizmu¹¹. Obrońca jest zobowiązany podejmować czynności jedynie na korzyść oskarżonego¹². Pozostaje w tym zakresie całkowicie niezależny w prowadzeniu obrony ukierunkowanej na działanie wyłącznie na korzyść bronionego, tajemnicę obrończą i zaufanie klienta do obrońcy¹³.

Bez wątpienia zadaniem obrońcy jest działanie w szeroko pojętym interesie oskarżonego. Brakuje jednak opracowań dotyczących roli, jaką obrońca pełni *stricte* w postępowaniu mediacyjnym. W związku z tym należy zadać trzy pytania:

⁵ J. SKORUPKA, *Art. 23a*.

⁶ D. BEK, A. JAWORSKA-WIELOCH, O. SITARZ, *op. cit.*, s. 7.

⁷ S. KALINOWSKI, *Stanowisko obrońcy w polskim procesie karnym*, «Palestra» 56.6-8/1962, s. 3.

⁸ Postanowienie SN z 6 listopada 2007 r., III KZ 105/07, «Legalis» nr 161485.

⁹ M. MAŃCZUK, *Rola obrońcy i pełnomocnika w postępowaniu odwoławczym*, Białystok 2018, s. 5.

¹⁰ Postanowienie SN z 27 stycznia 1994 r., WO 11/94, «Legalis» nr 28412.

¹¹ A. MALICKA-OCHTERA, *Ograniczenie działań obrońcy w procesie karnym*, «Legalis».

¹² Postanowienie SN z 24 stycznia 2018 r., II KS 6/17, «Legalis» nr 1713807.

¹³ S. JAWORSKI, *Metodyka pracy adwokata i radcy prawnego w sprawach karnych*, «Legalis».

1. Czy obrońca powinien być obecny w toku spotkania mediacyjnego?
2. Jakie czynności może podejmować obrońca w postępowaniu mediacyjnym?
3. Czy obrońca może być obecny na spotkaniu mediacyjnym zamiast oskarżonego?

Celem artykułu jest ustalenie roli obrońcy w postępowaniu mediacyjnym. Zrealizowanie tego celu wymagało zastosowania metody dogmatyczno-prawnej w zakresie analizy niezbędnych aktów prawnych, w tym między innymi przepisy prawa karnego procesowego oraz metody analizy i krytyki piśmiennictwa, w ramach której przeanalizowano wybrane opracowania z zakresu prawa karnego procesowego, etyki adwokackiej i radcowskiej oraz mediacji.

2. ROLA MEDIACJI W POSTĘPOWANIU KARNYM

Mediacja według najbardziej ogólnego założenia to interwencja w negocjacje lub konflikt akceptowalnej trzeciej strony (mediatora), która towarzyszy zaangażowanym stronom w dobrowolnym zmierzaniu do obustronnie akceptowalnego porozumienia¹⁴. Mediacja w sprawach karnych określana jest przy tym jako dobrowolne negocjacje pomiędzy jednostkami lub grupami pozostającymi w konflikcie karnym (rozumianym jako rezultat popełnionego przestępstwa), z udziałem mediatora, której zadaniem jest podtrzymywanie i ułatwianie przebiegu negocjacji, lecz bez narzucania stronom rozstrzygnięcia¹⁵. W tym znaczeniu mediacja obejmuje wiele działań podejmowanych przez strony, przy udziale mediatora, które mają na celu rozwiązanie konfliktu między tymi stronami¹⁶. Podkreślenia wymaga, że to właśnie strony mają znaleźć rozwiązanie swojego konfliktu i wypracować satysfakcjonujące rozwiązanie, a mediator jedynie udziela im w tym pomocy.

¹⁴ CH. MOORE, *Mediacje, praktyczne strategie rozwiązywania konfliktów*, Warszawa 2012, s. 30-33.

¹⁵ J. SKORUPKA, *Art. 23a*, teza nr 1.

¹⁶ A. SAKOWICZ, *Art. 23a*, [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, red. A. SAKOWICZ, «Legalis», teza nr 1.

Przedmiotem mediacji karnej, jak słusznie zauważa Damian Gil, jest konkretna sprawa, konkretny zarzut, pod adresem konkretnego sprawcy. Ta potrójna „konkretność” sprawia, że mediacji nie można pojmować w oderwaniu od któregośkolwiek z tych elementów. Tym samym chociaż pojednanie, przebaczenie, powrót do dobrych relacji mogą być wynikiem skutecznie przeprowadzonej mediacji, to jednak jej głównym celem jest doprowadzenie do polubownego załatwienia sprawy¹⁷. Podobnie wskazuje Klaudia Mach, podkreślając, że celem mediacji jest likwidacja negatywnych skutków przestępstwa i naprawienie szkody¹⁸.

Postępowanie mediacyjne w sprawach karnych zostało uregulowane w art. 23a k.p.k. Zgodnie z tym przepisem strony do mediacji kieruje sąd lub referendarz sądowy (postępowanie sądowe w I lub II instancji) albo prokurator lub inny organ prowadzący postępowanie przygotowawcze¹⁹. Mediacja może mieć miejsce z inicjatywy lub za zgodą stron. Udział w niej jest całkowicie dobrowolny. Warto podkreślić, jak wynika z badań Eleonory Zielińskiej i Joanny Klimczak, że w sprawach skierowanych do mediacji przez sądy rejonowe w latach 2006-2018 średnio 64% z nich zakończonych zostało zawarciem ugody²⁰. Świadczy to o realnym wpływie mediacji na zakończenie postępowania karnego.

Mediacja ma szczególne znaczenie w grupie przestępstw prywatno-skargowych. Pokrzywdzony jest tu dysponentem, który wnosi i popiera akt oskarżenia i to głównie w jego interesie leży ukaranie oskarżonego. Tym samym, jeśli jego wolą jest pojednanie z oskarżonym, mediacja może stanowić sposób na całkowite rozwiązanie sporu – prowadzi do umorzenia postępowania. Mediacja może być również prowadzona w sprawach z oskarżenia publicznego. W przypadku cofnięcia wniosku o ściganie przez pokrzywdzonego, za zgodą prokuratora lub sądu, będzie

¹⁷ D. GIL, *Posiedzenie pojednawcze a mediacja w postępowaniu z oskarżenia prywatnego*, «Palestra» 7-8/2010, s. 83.

¹⁸ K. MACH, *Pokrzywdzony jako uczestnik mediacji w prawie karnym*, «Kwartalnik ADR» 4(56)/2021, s. 3.

¹⁹ M. KUROWSKI, Art. 23a, [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, I, Art. 1-424, red. D. ŚWIECKI, «Legalis», teza nr 2.

²⁰ E. ZIELIŃSKA, J. KLIMCZAK, *Zakres zastosowania mediacji w sprawach karnych w praktyce wymiaru sprawiedliwości*, Warszawa 2020, s. 25-26.

skutkować umorzeniem postępowania (art. 12 § 3 k.k.). W pozostałych sprawach mediacja nie wyeliminuje postępowania karnego, ale umożliwi naprawienie popełnionej szkody, będzie miała wpływ na wysokość kary, rodzaj środków karnych i może stać się podstawą do zastosowania warunkowego umorzenia postępowania karnego²¹.

W art. 23a k.p.k. nie ustalono ścisłego zakresu przedmiotowego ani celowego kierowania spraw do mediacji²². Według badań przeprowadzonych przez E. Zielińską i J. Klimczak najczęściej do mediacji kierowane są sprawy przeciwko rodzinie i opiece (w tym aż 97% spraw dotyczyło znęcania się), których udział wynosił ponad 1/4 wszystkich mediacji w sprawach karnych. W tej grupie spraw w około 73,4% przypadków doszło do zawarcia ugody. Kolejno sprawy przeciwko życiu i zdrowiu (w tym aż 64% spraw dotyczyło spowodowania średniego lub lekkiego uszczerbku na zdrowiu) – w 59% spraw doszło do zawarcia ugody. Następnie sprawy przeciwko mieniu (w tym aż 23,5% spraw dotyczyło oszustwa) – w 59,2% zakończyły się ugodą, oraz sprawy przeciwko czci i nietykalności cielesnej (w tym 40% spraw dotyczyło zniesławienia, 30% znieważenia i 30% naruszenia nietykalności cielesnej) – w 42% zakończyły się zawarciem ugody²³.

W korelacji z powyższym, w doktrynie wskazuje się, że przesłankami skierowania sprawy do postępowania mediacyjnego są: potencjalny pozytywny wpływ osiągniętego porozumienia na wynik końcowy sprawy oraz wola i zainteresowanie stron zawarciem takiego porozumienia. W związku z tym próba mediacji jest możliwa, gdy zachodzi możliwość warunkowego umorzenia, skazania poza rozprawą, dobrowolnego poddania się karze, zawarcia ugody w postępowaniu prywatnoskargowym, ale również w każdym przypadku, gdy właściwy organ uzna to za celowe na podstawie okoliczności konkretnej sprawy²⁴. Mediacja jest niezwykle potrzebna tam, gdzie strony zmuszone są żyć obok siebie – w konfliktach

²¹ K. MACH, *Pokrzywdzony...*, s. 3.

²² C. KULESZA, *Art. 23a*, [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, red. K. DUDKA, «Legalis», teza nr 1.

²³ E. ZIELIŃSKA, J. KLIMCZAK, *op. cit.*, s. 31-41.

²⁴ A. SAKOWICZ, *Art. 23a*, teza nr 4.

rodziny lub sąsiedzkich²⁵. Jednakże mediacja nie powinna być przeprowadzana, gdy styczeń pokrzywdzonego z oskarżonym może wywołać negatywne skutki, na przykład pokrzywdzony cierpi na depresję bądź odczuwa zespół stresu pourazowego. Taki stan może powodować ograniczenia w zdolności podejmowania własnych działań, co wpływa na niemożność świadomego pojednania²⁶.

Sprecyzowanie roli obrońcy w postępowaniu mediacyjnym wymaga ustalenia ewentualnych korzyści płynących z udziału w mediacji dla oskarżonego oraz ewentualnych zagrożeń.

Oskarżony może wystąpić z inicjatywą przeprowadzenia postępowania mediacyjnego albo zgodzić się na udział w nim. Skierowanie sprawy do mediacji nie wymaga przyznania się przez oskarżonego do zarzucanego mu czynu²⁷. Przepisy nie przewidują żadnych negatywnych konsekwencji z faktu wycofania zgody na mediację lub niezawarcia ugody. Tymczasem już sam udział oskarżonego w mediacji może pozytywnie świadczyć o jego zachowaniu po popełnieniu przestępstwa przez podjęcie działań zmierzających do naprawienia szkody²⁸. Natomiast w przypadku dojścia do pojednania się z pokrzywdzonym oskarżony ma szansę na wymierzenie łagodniejszej kary lub zastosowanie innych środków²⁹. Przykładowo obligatoryjne wzięcie przez sąd pod uwagę pozytywnych wyników przeprowadzonej mediacji w zakresie dyrektyw wymiaru kary (art. 53 § 3 k.k.) albo fakultatywne wymierzenie niższej wysokości nawiązki, gdy pokrzywdzony pojednał się ze sprawcą (art. 47 § 4 k.k.)³⁰.

²⁵ A. GORCZYŃSKA, *Mediacja w postępowaniu przygotowawczym*, «Prokuratura i Prawo» 6/2007, s. 118-119.

²⁶ K. MACH, *Pokrzywdzony...*, s. 3.

²⁷ Wyrok SA w Łodzi z 14 września 2000 r., II AKa 140/00, «Legalis» nr 49740.

²⁸ A. KRUKOWSKI, *Instytucja mediacji w świetle regulacji prawnych i w praktyce (na przykładzie badań w kilku prokuraturach rejonowych i sądach rejonowych okręgu gliwickiego)*, «Biuletyn Kryminologiczny» 13/2004, s. 33.

²⁹ J. SKORUPKA, *Art. 23a*, teza nr 5.

³⁰ C. ROGULA, A. ZEMKE-GÓRCKA, *Mediacja...*, s. 192-205.

Ponadto mediacja jest poufna (art. 23a § 7 k.p.k.), co wyraża zakaz przesłuchania mediatora (art. 178a k.p.k.)³¹. Jest to gwarancja dla stron, że okoliczności, o których poinformowały w toku mediacji, pozostaną nieujawnione³². Podczas mediacji nie mogą również być obecni ani sędzia, ani prokurator³³.

Podsumowując tę część rozważań, należy wskazać, że udział w mediacji karnej może nieść dla oskarżonego realne korzyści, przy braku zagrożenia dla przyjętej przez niego linii obrony.

Wystąpienie z inicjatywą przeprowadzenia postępowania mediacyjnego albo wyrażenie zgody na udział w nim przez oskarżonego może służyć do kształtowania jego pozytywnego obrazu, w tym wykazania skruchy, chęci pojednania się z pokrzywdzonym oraz realnej chęci wynagrodzenia mu szkody wyrządzonej przestępstwem. W przypadku zawarcia ugody oskarżony ma również szansę na uzyskanie wielu pozytywnych efektów. Natomiast w przypadku wycofania zgody na mediację lub niezawarcia ugody oskarżony nie ponosi z tego tytułu żadnych konsekwencji. Samo skierowanie sprawy do mediacji nie wymaga również przyznania się przez oskarżonego do zarzucanego mu czynu.

3. OBECNOŚĆ OBROŃCY W POSTĘPOWANIU MEDIACYJNYM³⁴

Polskie Centrum Mediacji (dalej: PCM) wskazuje, że praktyką w sprawach karnych jest wysyłanie zaproszenia na mediację jedynie do stron, z wyłączeniem obrońcy i pełnomocnika. Strony mogą samodzielnie

³¹ D. GRUSZECKA, *Art. 178a*, [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, red. J. SKORUPKA, «Legalis», teza nr 2.

³² J. SKORUPKA, *Art. 23a*, teza nr 7.

³³ D. GRUSZECKA, *Art. 178a*, tezy nr 3 i 4.

³⁴ Aktualnie obowiązujące przepisy nie są precyzyjne w zakresie postępowania mediatorów w sprawach karnych. Z tego względu w praktyce mediatorzy podejmują odmienne działania w oparciu o wiedzę z danego ośrodka mediacji lub własnej praktyki zawodowej. Autorka skupiła się na działaniach PCM, które funkcjonuje od maja 2000 r., czyli ponad 25 lat, jako przykładzie postępowania mediatorów.

poinformować swoich profesjonalnych przedstawicieli o mediacji, jednakże obie strony muszą wyrazić zgodę na ich udział³⁵.

Wydaje się, że PCM dąży do rozwiązania konfliktu pomiędzy stronami oraz zachowania ich równości, co jest słuszną praktyką. Jestem jednak zdania, że każda ze stron ma prawo do obecności obrońcy lub pełnomocnika, a zwłaszcza oskarżony, który nawet w toku mediacji może kształtować swoją linię obrony, w czym pomocna jest obecność obrońcy.

Ponadto wysyłanie zaproszenia jedynie do stron, z wyłączeniem ich przedstawicieli, nie jest słuszną praktyką. Co prawda w § 14 pkt 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 7 maja 2015 r. w sprawie postępowania mediacyjnego w sprawach karnych³⁶ wskazano, że mediator niezwłocznie nawiązuje kontakt z oskarżonym i pokrzywdzonym, ustalając termin i miejsce spotkania z każdym z nich, to jednak zgodnie z ustaloną praktyką w postępowaniu karnym pisma doręcza się również przedstawicielom stron (art. 140 k.p.k.). Także w praktyce sądowej widoczne jest udostępnianie mediatorom adresów pokrzywdzonego i oskarżonego oraz informacji o ewentualnej reprezentacji stron, co umożliwia ustalenie danych kontaktowych kancelarii prawnej.

Należy przy tym jeszcze podkreślić, że obecność obrońcy lub pełnomocnika może pozytywnie wpłynąć na organizacyjną stronę postępowania mediacyjnego (kontakt ze stronami, ustalenie daty spotkania, zatwierdzenie warunków ugody itp.). Obecność profesjonalisty prowadzi bowiem do zdyscyplinowania stron.

W konsekwencji nie jestem w stanie zgodzić się z praktyką PCM. Stanowisko, w którym mediator nie respektuje obecności obrońcy lub pełnomocnika oraz nie informuje ich o rozpoczęciu mediacji, nie znajduje odzwierciedlenia w obowiązujących przepisach.

Powracając do kwestii obecności obrońcy w toku mediacji, zgodnie ze stanowiskiem PCM, jeśli tylko jedna ze stron ma zawodowego przedstawiciela, to nie powinien on zostać dopuszczony do mediacji, gdyż jego

³⁵ Polskie Centrum Mediacji, Skrypt szkoleniowy – Mediacje w sprawach karnych, s. 16, http://www.kul.pl/files/37/Mediacja/skrypty/skrypt_karny.pdf [dostęp 6 stycznia 2025 r.].

³⁶ Dz. U. poz. 716.

udział zaburzyłby równowagę stron. Może jednak w czasie mediacji przebywać w osobnym pomieszczeniu i w przerwach służyć konsultacją swojemu klientowi. Jedynie w wyjątkowych sytuacjach doświadczony mediator może wyrazić zgodę na udział obrońcy lub pełnomocnika tylko jednej strony w mediacji, jeśli strona podchodzi bardzo emocjonalnie do sprawy, a jej przedstawiciel dąży w kierunku porozumienia³⁷.

W rozporządzeniu z 7 maja 2015 r. szczegółowo wskazano, jakie czynności zobowiązany jest podjąć mediator w zakresie przebiegu spotkania mediacyjnego. Zgodnie z § 14 i 15 mediator przeprowadza spotkanie wstępne z pokrzywdzonym i oskarżonym indywidualnie lub wspólnie, a następnie przeprowadza spotkanie mediacyjne w sposób bezpośredni (osobne spotkanie z każdą ze stron) albo pośredni (przekazując każdemu z nich informacje, propozycje i stanowisko w kwestii ugody zajmowane przez innego uczestnika). Rozporządzenie faktycznie nie precyzuje kwestii obecności obrońcy. Z tego względu należy przyjrzeć się przepisom ogólnym.

Postępowanie mediacyjne jest postępowaniem pozaprocesowym³⁸, stanowiącym część procesu karnego³⁹. Z kolei ustanowienie obrońcy lub wyznaczenie obrońcy z urzędu uprawnia go do działania w całym postępowaniu, nie wyłączając czynności po upoważnieniu się orzeczenia (art. 84 § 1 k.p.k.), a nawet w postępowaniu wykonawczym. Stosunek obrończy ustaje dopiero z chwilą zakończenia postępowania karnego; wykonania czynności, co do której został ustanowiony lub wyznaczony; wypowiedzenia upoważnienia do obrony przez klienta lub obrońcę; wystąpienia przez oskarżonego lub obrońcę do sądu o zwolnienie z pełnienia obowiązków obrońcy z urzędu⁴⁰. Tym samym aktualnie obowiązujące przepisy nie dają mediatorowi realnej możliwości zakazania obrońcy udziału w spotkaniu mediacyjnym. Wydaje się, że jedynym

³⁷ Polskie Centrum Mediacji, Skrypt szkoleniowy – Mediacje w sprawach karnych, s. 16, http://www.kul.pl/files/37/Mediacja/skrypty/skrypt_karny.pdf [dostęp 6 stycznia 2025 r.].

³⁸ J. SKORUPKA, *Art. 23a*, teza nr 3.

³⁹ D. BEK, A. JAWORSKA-WIELOCH, O. SITARZ, *op. cit.*, s. 7.

⁴⁰ S. JAWORSKI, *op. cit.*

podmiotem, który może nie wyrazić zgody na obecność obrońcy, jest sam oskarżony.

Jednym z obowiązków mediatora jest zagwarantowanie stronom odpowiednich warunków do prowadzenia konstruktywnej rozmowy, między innymi przez zapewnienie każdej ze stron swobody w wyrażaniu własnych stanowisk i formułowaniu warunków ugody⁴¹. Niezasadne jest przyjęcie argumentacji, że skoro tylko jedna ze stron ma profesjonalnego przedstawiciela, to nie powinien on brać udziału w mediacji, bo to doprowadzi do zaburzenia równowagi stron. Bez względu na poziom doświadczenia mediatora, to jego zadaniem jest zagwarantowanie równowagi stron, na przykład poprzez udzielanie dodatkowych wyjaśnień stronie bez zawodowego przedstawiciela, zagwarantowanie jej możliwości swobodnej wypowiedzi czy udzielenia pomocy w sformułowaniu własnego stanowiska. Natomiast w sytuacji, gdy obecność obrońcy znacząco utrudnia przebieg postępowania mediacyjnego, mediator może zasugerować stronom rezygnację z obecności zawodowych przedstawicieli albo ich pobyt w osobnym pomieszczeniu w czasie spotkania mediacyjnego. Jednakże ostateczna decyzja w tym przypadku należy do każdej ze stron.

Na marginesie należy wskazać, że jeśli strona podchodzi bardzo emocjonalnie do sprawy, trudno jej wyrazić własne stanowisko lub stresuje ją przebywanie w towarzystwie drugiej strony, rozwiązaniem może być nie tyle obecność obrońcy lub pełnomocnika, ile prowadzenie mediacji w sposób pośredni, wykluczający osobisty kontakt pokrzywdzonego z oskarżonym.

Konkludując, należy krytycznie ocenić przytoczone stanowisko PCM jako nieznajdujące odzwierciedlenia w aktualnie obowiązujących przepisach oraz ustalonej praktyce.

⁴¹ P. ZIĘBA, *Mediacja nieletnich*, [w:] *Mediacja w praktyce mediatora i pełnomocnika*, red. C. ROGULA, A. ZEMKE-GÓRECKA, Warszawa 2021, s. 361.

4. ROLA OBROŃCY W POSTĘPOWANIU MEDIACYJNYM

Jednym z głównych zadań obrońcy w postępowaniu karnym jest obrona interesu jednostkowego⁴², co wyraża się w podejmowaniu działań jedynie na korzyść oskarżonego, nawet wbrew jego woli⁴³. Oskarżony nie może narzucić obrońcy przyjęcia określonej linii obrony⁴⁴. Obrońca jest przy tym zobowiązany dążyć do rozstrzygnięć pozwalających zaoszczędzić klientowi kosztów oraz doradzać ugodowe zakończenie sprawy, gdy jest to uzasadnione interesem klienta (§ 44 Kodeksu Etyki Adwokackiej (KEA) analogicznie art. 44 i 44a Kodeksu Etyki Radców Prawnych (KERP)). Przekroczyć swoje uprawnienia może, gdy świadomie działa na niekorzyść oskarżonego, działa w złej wierze, dopuszcza się zaniechań związanych z dopełnieniem czynności procesowej w określonym terminie bądź nie uczestniczy w czynności, w której jego udział jest obowiązkowy⁴⁵.

Mediacja, jak wykazano już wcześniej, może nieść dla oskarżonego wymierne korzyści, a jednocześnie nie zagraża przyjętej przez oskarżonego linii obrony. Wydaje się więc zasadne stwierdzenie, że autonomia obrońcy nie umożliwia mu ingerencji w decyzję oskarżonego o uczestnictwie w postępowaniu mediacyjnym. W takiej sytuacji zadanie obrońcy powinno ograniczyć się do udzielenia oskarżonemu wszelkich niezbędnych informacji na temat mediacji, korzyści, jakie może mu przynieść, oraz przygotować go do udziału w spotkaniu. Ostateczna decyzja należy jednak do oskarżonego. W konsekwencji negatywnie należałoby ocenić próbę przeszkodzenia mu we wzięciu udziału w mediacji. Jest to bowiem działanie niekorzystne z perspektywy interesów oskarżonego.

Spotkanie mediacyjne odróżnia się znacząco od postępowania sądowego brakiem formalizmu oraz atmosferą mniej obciążającą dla stron. Zadaniem mediatora, już na początkowym etapie mediacji, jest wprowadzenie pozytywnego tonu rozmów oraz zaspokojenie podstawowych

⁴² A. MALICKA-OCHTERA, *Ograniczenie...*

⁴³ Postanowienie SN z 24 stycznia 2018 r., II KS 6/17, «Legalis» nr 1713807.

⁴⁴ M. MAŃCZUK, *Rola...*, s. 6.

⁴⁵ W. POSNOW, M. CZERNIAK, Art. 86, [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, red. J. SKORUPKA, «Legalis», teza nr 1.

potrzeb stron w postaci dobrego samopoczucia, a także poczucia bezpieczeństwa⁴⁶. Taka forma dialogu zmienia sposób postrzegania sprawy przez uczestników, co wymaga zmiany w zachowaniu profesjonalnych przedstawicieli stron.

Postępowanie mediacyjne dotyczy tylko jego uczestników⁴⁷. Jednym z głównych zadań mediatora będzie podjęcie próby doprowadzenia do pojednania pomiędzy stronami, dopiero później, gdy obie strony wyrażą na to zgodę, będzie można przystąpić do formułowania warunków ewentualnego porozumienia.

Mediator musi zachować całkowitą bezstronność w stosunku do przedmiotu sporu i neutralność w stosunku do stron⁴⁸, a w przypadku, gdy tylko jedna ze stron jest reprezentowana przez profesjonalnego przedstawiciela, prowadzić do wyrównania różnic, na przykład udzielić pomocy w sformułowaniu stanowiska, dodatkowych wyjaśnień itp. Pełni więc odmienną rolę od obrońcy lub pełnomocnika, których działanie cały czas nakierowane jest na realizację interesów reprezentowanych stron, przez co pożądane jest ich uczestnictwo w toku rozmów mediacyjnych⁴⁹.

Nie ma wątpliwości co do tego, że obecność obrońcy może być korzystna dla przebiegu mediacji, na przykład przez dodanie oskarżonemu pewności siebie lub zapewnienie komfortu psychicznego. Jednocześnie całkowicie dopuszczalna jest sytuacja, żeby podczas mediacji, dotyczącej przykładowo ładunku emocjonalnego sporu, obecni byli jedynie mediator i strony⁵⁰. Obrońca musi więc dostosować się do sugestii mediatora i życzenia swojego klienta. W tym kontekście jego rola jest bierna. Jak słusznie zauważa Piotr Zięba, zadanie obrońcy w toku mediacji sprowadza się do pełnienia funkcji doradczej⁵¹, na przykład pomoc w sformułowaniu swojego stanowiska, służenie radą czy wyjaśnienie

⁴⁶ CH. MOORE, *Mediacje...*, s. 216-217.

⁴⁷ P. Zięba, *Mediacja...*, s. 361.

⁴⁸ K. BORATYŃSKA, P. CZARNECKI, A. LACH, Art. 23a, [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, red. A. SAKOWICZ, «Legalis», teza nr 14.

⁴⁹ C. ROGULA, A. ZEMKE-GÓRCKA, *Mediacja...*, s. 186-190.

⁵⁰ *Ibidem*, s. 186-190.

⁵¹ P. ZIĘBA, *Mediacja...*, s. 361.

ewentualnych konsekwencji procesowych podjętej decyzji. Dopiero na etapie formułowania końcowych postanowień ugody obrońca powinien pełnić rolę aktywną, a jego obecność może okazać się niezbędna, gdyż zabezpiecza sytuację prawną oskarżonego w dalszym postępowaniu karnym⁵². W każdej sytuacji, gdy obrońca widzi potencjalne zagrożenie dla swojego klienta, może poprosić o przerwę w mediacji i wyjaśnić oskarżonemu potencjalne zagrożenia.

Obrońca w żadnym wypadku nie powinien jednak próbować przejąć kontroli nad spotkaniem mediacyjnym i próbować zdominować mediatora albo pokrzywdzonego. Przede wszystkim obrońca nie powinien tamować przebiegu spotkania, na przykład przerywając swojemu klientowi albo próbując wyrazić stanowisko procesowe za niego. Jest to zachowanie utrudniające spotkanie mediacyjne, a tym samym niekorzystne z punktu widzenia interesów oskarżonego.

W konsekwencji należy przyjąć, że obrońca pełni ważną rolę w postępowaniu mediacyjnym z perspektywy zabezpieczenia interesów oskarżonego. Przed przystąpieniem do mediacji oraz w jej trakcie obrońca pełni rolę bierną, sprowadzającą się do funkcji doradczej –podanie wszystkich informacji związanych z mediacją. Dopiero na etapie formułowania końcowych postanowień ugody obrońca może przyjąć rolę aktywną w celu zabezpieczenia sytuacji prawnej oskarżonego w dalszym postępowaniu.

Istotne jest jednak, żeby obrońca dostrzegał specyfikę mediacji karnej, która nie niesie żadnych realnych zagrożeń dla oskarżonego i przyjętej przez niego linii obrony, w odróżnieniu od postępowania przygotowawczego lub sądowego. Mediacja może wręcz przynieść oskarżonemu wymierne korzyści. Tym samym nie powinien tamować przebiegu mediacji lub próbować przejąć nad nią kontroli.

⁵² C. ROGULA, A. ZEMKE-GÓRCKA, *Mediacja...*, s. 186-190.

5. UDZIAŁ OBROŃCY W SPOTKANIU MEDIACYJNYM ZAMIAST OSKARŻONEGO

Mediacje w sprawach karnych odróżniają się znacznie od pozostałych rodzajów mediacji z uwagi na charakter naruszonego dobra. Z pozoru wydaje się, że w mediacji karnej nadrzędnym celem jest umożliwienie oskarżonemu wyrażenia przeprosin, okazania skruchy, naprawienia szkody, a pokrzywdzonemu uzyskanie satysfakcjonującego zadośćuczynienia za doznaną krzywdę⁵³. W tym ujęciu pokrzywdzony i oskarżony powinni brać udział w mediacji osobiście. Jednakże nie zawsze jest to możliwe. Wobec oskarżonego może zostać zastosowany zakaz kontaktowania się z pokrzywdzonym lub zakaz zbliżania się do niego na wskazaną odległość, co uniemożliwia prowadzenie mediacji w trybie bezpośrednim. Z kolei wybranie trybu pośredniego nakłada na mediatora dodatkowe zadanie dopilnowania, aby oskarżony i pokrzywdzony nie spotkali się przypadkowo. W takiej sytuacji pojawia się pytanie, czy można byłoby prowadzić mediację w trybie bezpośrednim, przy obecności pokrzywdzonego i obrońcy.

W piśmiennictwie podnosi się, że „pojednanie” powinno być rozumiane na równi z pogodzeniem się, porozumieniem lub polubownym zakończeniem sporu. Tym samym akt „pojednania się”, przy uwzględnieniu relacji oskarżony–pokrzywdzony, powinien prowadzić do określonych zachowań po stronie oskarżonego, na przykład przeproszenia, wyrażenia skruchy, żalu, ubolewania oraz pokrzywdzonego, przykładowo wybaczenie, przyjęcie przeprosin⁵⁴. Aktywność ta powinna zmierzać do zażegnania powstałego sporu, natomiast skutkiem tych działań powinien być stan, w którym pokrzywdzony przestępstwem pogodził się z oskarżonym i nie rości do niego pretensji. Akt pojednania może być powiązany z uzgodnieniem dotyczącym naprawienia szkody, nie jest to jednak niezbędne. Odróżnić zatem należy pojednanie od ugody, która nadaje formę prawną uzgodnieniom i może stanowić tytuł

⁵³ P. ZIĘBA, *Mediacja...*, s. 356-357.

⁵⁴ T. KOZIOŁ, *Glosa do uchwały SN z dnia 30.09.2003 r., I KZP 19/03*, «Państwo i Prawo» 7/2004, s. 125-128.

egzekucyjny⁵⁵. W tym kontekście pojednanie postrzegane jest jako akt etyczny o relewantnym prawnie charakterze. Tym samym argumentem przemawiającym za brakiem możliwości dokonania pojednania między oskarżonym a osobą najbliższą dla pokrzywdzonego ma być indywidualny i autonomiczny charakter pojednania⁵⁶.

Zwolennicy odmiennego poglądu wskazują, że pojednanie, przebaczenie i powrót do dobrych relacji mogą być wynikiem skutecznie przeprowadzonej mediacji⁵⁷. Jest to pożądané na przykład w konfliktach rodzinnych, sąsiedzkich⁵⁸. Jednakże głównym celem mediacji jest doprowadzenie do polubownego załatwienia sprawy⁵⁹, rozumiane jako likwidacja negatywnych skutków przestępstwa i naprawienie szkody⁶⁰. Pojednanie się pokrzywdzonego z oskarżonym stawiane jest więc niżej niż doprowadzenie do likwidacji negatywnych skutków przestępstwa.

Podobnego zdania jest Jacek Kosonoga, który dostrzega zalety osobistej mediacji pokrzywdzonego – subiektywne odczucie pokrzywdzonego, osobiste poczucie krzywdy, indywidualny stosunek do oskarżonego, indywidualny zakres oczekiwań i roszczeń. Bez wątpienia takiego waloru pozbawiona będzie mediacja z udziałem następców pokrzywdzonego. Jednakże mediacja ma służyć ochronie jego praw, które nie wygasają automatycznie wraz z jego śmiercią, co dotyczy również samego prawa do mediacji. Tym samym nie ma normatywnych podstaw do twierdzenia, że uprawnienie to nie mieści się w zakresie praw, które by mu przysługiwały na podstawie art. 52 § 1 k.p.k.⁶¹ Słusznie również wskazuje, że negowanie udziału w mediacji strony zastępczej lub nowej prowadziłoby do zakwestionowania możliwości udziału w mediacji każdego, kto nie jest pokrzywdzonym, co uniemożliwiłoby przykładowo

⁵⁵ J. MISZTAŁ-KONECKA, *Pojednanie w prawie karnym (zagadnienia wybrane)*, «Prokuratura i Prawo» 12/2013, s. 73.

⁵⁶ T. KOZIOŁ, *op. cit.*, s. 125-128.

⁵⁷ D. GIL, *Posiedzenie...*, s. 83.

⁵⁸ A. GORCZYŃSKA, *Mediacja...*, s. 118-119.

⁵⁹ D. GIL, *Posiedzenie...*, s. 83.

⁶⁰ K. MACH, *Pokrzywdzony...*, s. 3.

⁶¹ J. KOSONOGA, Art. 23a, [w:] *Kodeks postępowania karnego, I: Komentarz do art. 1-166*, red. R. STEFAŃSKI, S. ZABŁOCKI, «Lex», teza nr 16.

wykonywanie praw pokrzywdzonego małoletniego albo ubezwłasnowolnionego całkowicie lub częściowo. Byłoby to na niekorzyść pokrzywdzonego, ponieważ zamykałoby mu to prawo do mediacji⁶².

Z kolei zgodnie ze stanowiskiem P. Zięby nie stanowi przeszkody, by przy braku możliwości bezpośredniego udziału stron w spotkaniu mediacyjnym uczestniczyli jedynie profesjonalni pełnomocnicy, co w niektórych przypadkach z uwagi na charakter spraw jest uzasadnione⁶³. Autor w żaden sposób jednak nie wskazuje na przykłady spraw, w których miałyby to być uzasadnione.

W powyższym kontekście, jak słusznie zauważa Joanna Misztal-Konecka, pojawia się rozdzwiek w poglądach wyrażonych w piśmiennictwie. Zwolennicy traktowania aktu pojednania nie w kategoriach etycznych, ale jako rutynowe zakończenie postępowania, dopuszczają, aby pojednania w postępowaniu prywatnoskargowym dokonał pełnomocnik pokrzywdzonego. Jednocześnie ci sami autorzy wykluczają, by pojednania takiego mógł dokonać obrońca oskarżonego⁶⁴.

Z kolei w judykaturze zdecydowanie podziela się pogląd traktujący jako prymat zlikwidowanie negatywnych skutków przestępstwa.

Zgodnie z uchwałą Sądu Najwyższego w wypadkach określonych w art. 66 § 3 k.k. pojednać się z oskarżonym może – w razie śmierci pokrzywdzonego – osoba najbliższa⁶⁵. Tym samym dopuszczono, aby w razie śmierci pokrzywdzonego osoba najbliższa w trybie art. 52 § 1 k.p.k. mogła pojednać się z oskarżonym.

W innej uchwale Sąd Najwyższy wskazał, że do pojednania małoletniego pokrzywdzonego z jego rodzicem w trybie art. 66 § 3 k.k. uprawniony jest kurator wyznaczony przez sąd opiekuńczy do jego reprezentowania, przy czym na to pojednanie zgodę musi wyrazić sąd opiekuńczy. W uzasadnieniu wskazano, że wyłączenie dobrodziejstwa warunkowego umorzenia ze względu na brak podmiotu, który mógłby prawnie skutecznie pojednać się z oskarżonym, mogłoby utrwaląć i pogłębiać ostry konflikt w rodzinie, między rodzicami a małoletnimi

⁶² *Ibidem*, teza nr 17.

⁶³ P. ZIĘBA, *Mediacja...*, s. 362.

⁶⁴ J. MISZTAŁ-KONECKA, *Pojednanie...*, s. 69.

⁶⁵ Uchwała SN z 30 września 2003 r., I KZP 19/03, «Legalis» nr 58817.

dziećmi. Tymczasem należy dążyć do łagodzenia i likwidacji zatargu rodzinnego powstałego w wyniku popełnienia przestępstwa, co ma znaczenie dla dobra dziecka i ochrony więzów rodzinnych⁶⁶.

Interesujące w kontekście niniejszego artykułu jest również orzeczenie Sądu Apelacyjnego w Krakowie. Wymierzając karę, sąd uwzględnił treść ugody zawartej między rodzicami oskarżonego a pokrzywdzonym, w której zrzekł się on swoich roszczeń za zapłacenie mu ustalonej kwoty. Przy zawarciu ugody nie był obecny oskarżony, jednak jak wskazał sąd, nie działa się to wbrew jego woli. Natomiast niezwykle istotnym elementem jest poczucie całkowitej satysfakcji pokrzywdzonego, który uznał swoją krzywdę za wynagrodzoną⁶⁷.

W judykaturze dopuszcza się więc, żeby pojednania z oskarżonym dokonała osoba najbliższa dla pokrzywdzonego (na zasadach określonych w art. 52 § 1 k.p.k.) albo przedstawiciel ustawowy małoletniego. Jednocześnie akceptuje się również sytuację, w której osoba najbliższa dla oskarżonego zawarła ugodę z pokrzywdzonym w jego imieniu i na jego korzyść, nawet wówczas, gdy nie jest on przy tym obecny. W związku z tym należy przyjąć, że w orzecznictwie akt pojednania nie jest traktowany w kategoriach etycznych, nie stanowi również głównego celu mediacji. Najistotniejsze jest bowiem nie tyle pojednanie się pokrzywdzonego z oskarżonym, ile wynagrodzenie pokrzywdzonemu wyrządzonej mu szkody w sposób dla niego satysfakcjonujący.

Trudno odmówić wszystkim powyższym poglądom pewnej słuszności i ostatecznie opowiedzieć się po którejkolwiek ze stron. Zwłaszcza że rozważania dotyczą w przeważającej części możliwości pojednania się z oskarżonym strony nowej lub strony zastępczej. Ewentualnie pojednania się z pokrzywdzonym osób najbliższych dla oskarżonego w jego imieniu i na jego korzyść. Rzadko dotyczą profesjonalnych przedstawicieli, w tym szczególnie obrońcy.

Z punktu widzenia mediatora pojednanie jest ważnym elementem spotkania mediacyjnego, które zazwyczaj prowadzi do jego sformalizowania w postaci ugody. Jest to indywidualny akt, do którego dochodzi

⁶⁶ Uchwała SN z 20 czerwca 2012 r., I KZP 9/12, «Lex» nr 1168741.

⁶⁷ Wyrok SA w Krakowie z 11 października 2007 r., II AKa 191/07, «Legalis» nr 96359.

między pokrzywdzonym a oskarżonym, który może prowadzić do wzajemnego zrozumienia i wykształcenia się po stronie oskarżonego szczerzej chęci naprawienia szkody.

Rolą postępowania mediacyjnego jest wypracowanie stosownej rekompensaty dla pokrzywdzonego, ale również zapobieżenie wiktymizacji. Z kolei z punktu widzenia oskarżonego zyskuje on szansę powrotu do społeczeństwa, zrehabilitowania się i pojednania, a w konsekwencji poprawienia swojej sytuacji procesowej przez złagodzenie sankcji karnych bądź ich uniknięcie⁶⁸. Nie należy tym samym umniejszać wagi osobistego pojednania się pomiędzy oskarżonym a pokrzywdzonym, zwłaszcza w sytuacji konfliktów rodzinnych lub sąsiedzkich, gdzie strony na co dzień zmuszone są pozostawać ze sobą w określonych relacjach. Pojednanie się z pokrzywdzonym może również prowadzić do poprawy zachowania oskarżonego w przyszłości przez zrozumienie swojego błędu.

Sprowadzanie mediacji jedynie do transakcji, w której pokrzywdzony ma zyskać wynagrodzenie doznanej krzywdy, a oskarżony pozytywne korzyści na gruncie procesowym, bez podjęcia próby osobistego pojednania się, wypacza ogólny sens mediacji karnej.

Wydaje się więc, że mediator, w zależności od sytuacji faktycznej, powinien zachęcać strony do uczestnictwa w mediacji w trybie bezpośrednim lub pośrednim. Przede wszystkim jednak powinien namawiać strony do osobistego uczestnictwa w postępowaniu mediacyjnym. Każda ze stron może przy tym uczestniczyć w mediacji wspólnie ze swoim pełnomocnikiem lub obrońcą.

Nie ma przeszkód prawnych, aby obrońca zastąpił oskarżonego na etapie formułowania ugody, a nawet jej podpisania. Kwestię sporną stanowi możliwość dokonania pojednania pomiędzy pokrzywdzonym a oskarżonym, przy obecności jedynie jego obrońcy, bez osobistego stawiennictwa pokrzywdzonego. Aktualnie obowiązujące przepisy nie rozstrzygają tej kwestii, a udzielenie odpowiedzi jest zależne od sposobu postrzegania „pojednania” w kategoriach etycznych albo jako aktu kończącego postępowanie.

⁶⁸ P. ZIĘBA, *Mediacja...*, s. 356-357.

Próbując rozprawić się z tą kwestią, należy zgodzić się z tym, że obrońca może przekazać pokrzywdzonemu lub mediatorowi stanowisko swojego klienta. Nie jest jednak w stanie wyrazić autentycznej skruchy, żalu ani przeprosin w jego imieniu. Czy umniejsza to jednak wadze skruchy oskarżonego bądź uniemożliwia mu pojednanie się z pokrzywdzonym?

Zwolennicy osobistego pojednania pomiędzy pokrzywdzonym a oskarżonym nie dostrzegają roli, jaką mediator odgrywa w przypadku mediacji prowadzonej w formie pośredniej, o której nie sposób nie wspomnieć w tym miejscu. Z praktycznego punktu widzenia mediacja w trybie pośrednim wygląda w ten sposób, że mediator umawia się z pokrzywdzonym i przeprowadza z nim spotkanie wstępne oraz odbiera zgodę na udział w mediacji i jeśli to możliwe, przystępuje do mediacji, a więc wysłuchuje wstępnego stanowiska pokrzywdzonego. Następnie mediator w taki sam sposób prowadzi spotkanie z oskarżonym, dodatkowo przedstawiając mu stanowisko drugiej strony. Później ponownie spotyka się z pokrzywdzonym. Spotkania indywidualne z mediatorem trwają do czasu, gdy strony wyrażą chęć zorganizowania spotkania bezpośredniego (nie jest to wymagane), pojednania, zawarcia ugody albo przerwania mediacji. W tej formie prowadzenia mediacji może dojść do pojednania pomiędzy stronami, bez ich osobistego kontaktu, za pośrednictwem mediatora. Tym samym, skoro przyjmujemy, że mediator jest w stanie przekazać stronom ich wzajemne stanowiska, w tym przeprosiny i skruchę oskarżonego, a ostatecznie doprowadzić do ich pojednania, bez osobistego kontaktu, to niezasadne jest kwestionowanie takiego uprawnienia po stronie obrońcy oskarżonego, który jest jego profesjonalnym przedstawicielem.

W konsekwencji przeprowadzenie mediacji, przy osobistym udziale stron, powinno być traktowane priorytetowo. Zgodzić się jednak należy, że nie w każdym przypadku jest to wskazane lub możliwe. Tym samym na gruncie obecnie obowiązujących przepisów dopuszczalne jest, aby obrońca uczestniczył w formułowaniu warunków ugody oraz podpisał ją w imieniu oskarżonego, ale również zastępował go w trakcie mediacji, w tym pojednania.

5. PODSUMOWANIE

Jednym z zadań obrońcy w toku postępowania karnego jest obrona interesu jednostkowego i zachowanie jednostronności⁶⁹, co wyraża się w podejmowaniu działań jedynie na korzyść oskarżonego⁷⁰. Wątpliwości budzi jednak pełnienie roli obrońcy w toku postępowania mediacyjnego.

Na podstawie aktualnie obowiązujących przepisów mediator jest zobowiązany respektować obecność obrońcy w toku całego postępowania mediacyjnego. Dotyczy to nie tylko zaproszenia obrońcy na mediację na równi ze stronami, lecz także dopuszczenie go do udziału w spotkaniu mediacyjnym. Wydaje się zasadne wskazanie, że jedynym podmiotem, który może nie wyrazić zgody na obecność obrońcy, jest sam oskarżony.

Rola obrońcy w postępowaniu mediacyjnym jest istotna z punktu widzenia zabezpieczenia interesów oskarżonego. Przed przystąpieniem do mediacji oraz w jej trakcie obrońca pełni rolę bierną, sprowadzającą się do funkcji doradczej. Dopiero na etapie formułowania końcowych postanowień ugody obrońca przyjmuje rolę aktywną, a jego działania sprowadzają się do zabezpieczenia sytuacji prawnej oskarżonego w dalszym postępowaniu karnym.

Ponadto należy wskazać, że na gruncie obecnie obowiązujących przepisów dopuszczalne jest, aby obrońca zastąpił oskarżonego na etapie pojednania z pokrzywdzonym, formułowania warunków ugody i jej podpisania. Natomiast prowadzenie mediacji, przy osobistym udziale stron, powinno być traktowane priorytetowo.

Konkludując, rola obrońcy w postępowaniu mediacyjnym jest niezwykle istotna z perspektywy ochrony interesów oskarżonego.

ROLA OBROŃCY W POSTĘPOWANIU MEDIACYJNYM

Streszczenie

Specyfika mediacji karnej wynika między innymi z tego, że jest to postępowanie pozaprocesowe, stanowiące część procesu karnego. Odbyna się pomiędzy pokrzywdzonym a oskarżonym, co wpływa na jej przebieg oraz rezultaty, które

⁶⁹ A. MALICKA-OCHTERA, *Ograniczenie...*

⁷⁰ Postanowienie SN z 24 stycznia 2018 r., II KS 6/17, «Legasis» nr 1713807.

można uzyskać w toku postępowania. Z tego względu specyficzna jest również rola uczestników postępowania mediacyjnego. W tym przede wszystkim obrońcy, który w postępowaniu karnym pełni niezwykle istotną rolę. Obrońca w toku postępowania karnego działa w szeroko pojętym interesie oskarżonego i może podejmować czynności wyłącznie na jego korzyść. Jednakże w żadnym z dotychczasowych opracowań nie sprecyzowano roli obrońcy w postępowaniu mediacyjnym, nie określono, jakie czynności powinien podejmować oraz w jakim zakresie może wspierać oskarżonego podczas spotkania mediacyjnego. W konsekwencji celem artykułu jest ustalenie roli obrońcy w postępowaniu mediacyjnym.

COUNSEL FOR THE DEFENSE IN MEDIATION PROCEEDINGS

Summary

The specificity of mediation arises from the fact that it is an extrajudicial proceeding which is part of the criminal process. Mediation is conducted between the victim and the perpetrator of the offense, which influences its course and the effects that can be obtained in the proceedings. This also makes the role of the participants contributing to mediation specific, which applies primarily to the defense counsel, who plays an extremely important role in criminal proceedings. The defense counsel in criminal proceedings acts in the broadly understood interest of the defendant and the only actions he may take must be to the defendant's advantage. However, no scholarship has been done to date to specify the role of the defense counsel in mediation proceedings, what actions he or she should take and to what extent he or she can support the defendant during a mediation meeting. The aim of this article is to determine the role of the defense counsel in mediation proceedings.

Słowa kluczowe: postępowanie karne; obrona; mediacja karna; sprawiedliwość naprawcza; rola obrońcy.

Keywords: criminal proceedings; defense; criminal mediation; restorative justice; role of the defense counsel.

Literatura

- BEK D., JAWORSKA-WIELOCH A., SITARZ O., *Kształtowanie środków penalnych a prawo pokrzywdzonego i sprawcy do samostanowienia*, «Legalis».
- BORATYŃSKA K., CZARNECKI P., LACH A., *Art. 23a*, [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, red. A. SAKOWICZ, «Legalis», teza nr 14.
- GIL D., *Posiedzenie pojednawcze a mediacja w postępowaniu z oskarżenia prywatnego*, «Palestra» 7-8/2010, s. 77-88.

- GORCZYŃSKA A., *Mediacja w postępowaniu przygotowawczym*, «Prokuratura i Prawo» 6/2007, s. 115-125.
- GRUSZECKA D., *Art. 178a*, [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, red. J. SKORUPKA, «Legalis», tezy nr 2, 3 i 4.
- JAWORSKI S., *Metodyka pracy adwokata i radcy prawnego w sprawach karnych*, Warszawa 2023, «Legalis».
- KALINOWSKI S., *Stanowisko obrońcy w polskim procesie karnym*, «Palestra» 56.6-8/1962, s. 3-20.
- KOSONOGA J., *Art. 23a*, [w:] *Kodeks postępowania karnego, I: Komentarz do art. 1-166*, red. R. STEFAŃSKI, S. ZABŁOCKI, «Lex», tezy nr 16 i 17.
- KOZIOL T., *Glosa do uchwały SN z dnia 30.09.2003 r., IKZP 19/03*, «Państwo i Prawo» 7/2004, s. 125-128.
- KULESA C., *Art. 23a*, [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, red. K. DUDKA, «Legalis», teza nr 1.
- KRUKOWSKI A., *Instytucja mediacji w świetle regulacji prawnych i w praktyce (na przykładzie badań w kilku prokuraturach rejonowych i sądach rejonowych okręgu gliwickiego)*, «Biuletyn Kryminologiczny» 13/2004, s. 29-47.
- KUROWSKI M., *Art. 23a*, [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz, I, Art. 1-424*, red. D. ŚWIECKI, «Legalis», teza nr 2.
- MACH K., *Pokrzywdzony jako uczestnik mediacji w prawie karnym*, «Kwartalnik ADR» 4(56)/2021, s. 5-12.
- MALICKA-UCHTERA A., *Ograniczenie działań obrońcy w procesie karnym*, Warszawa 2021, «Legalis».
- MISZTAŁ-KONECKA J., *Pojednanie w prawie karnym (zagadnienia wybrane)*, «Prokuratura i Prawo» 12/2013, s. 65-78.
- MOORE CH., *Mediacje, praktyczne strategie rozwiązywania konfliktów*, Warszawa 2012.
- ROGULA C., ZEMKE-GÓRĘCKA A., *Mediacja*, [w:] *Prawo karne procesowe dla sędziów, prokuratorów, obrońców i pełnomocników*, red. M. OLEŻAŁEK, «Legalis», s. 179-211.
- POSNOW W., CZERNIAK M., *Art. 86*, [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, red. J. SKORUPKA, «Legalis», teza nr 1.
- SAKOWICZ A., *Art. 23a*, [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, red. A. SAKOWICZ, Warszawa 2023, «Legalis».
- SKORUPKA J., *Art. 23a*, [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, red. J. SKORUPKA, «Legalis».
- ZIELIŃSKA E., KLIMCZAK J., *Zakres zastosowania mediacji w sprawach karnych w praktyce wymiaru sprawiedliwości*, Warszawa 2020.
- ZIĘBA P., *Mediacja w postępowaniu karnym i w sprawach dotyczących nieletnich*, [w:] *Mediacja w praktyce mediatora i pełnomocnika*, red. C. REGUŁA, A. ZEMKE-GÓRĘCKA, Warszawa 2021, s. 355-368.

Netografia

Zalecenia nr R (99) 19 Komitetu Ministrów Rady Europy dla Państw Członkowskich o mediacji w sprawach karnych (przyjęta przez Komitet Ministrów 15 września 1999 r. na 679. posiedzeniu przedstawicieli Ministrów i Komentarz). Stanowisko Komisji Etyki i Wykonywania Zawodu KRRP z 28 grudnia 2018 r., <https://kirp.pl/wp-content/uploads/2023/02/sk-28.12.2018-jl.pdf>. Polskie Centrum Mediacji, Skrypt szkoleniowy – Mediacje w sprawach karnych, http://www.kul.pl/files/37/Mediacja/skrypty/skrypt_karny.pdf. <https://wsjp.pl/haslo/podglad/68241/neutralnosc/5178905/cecha>.